

VALASRATSASTAJA

Uusi-Seelanti/Saksa, 2002

Ohjaaja: Niki Caro

Pääosissa: Keshia Castle-Hughes, Rawiri Paratene, Vicky Haughton

Kesto: 103 min.

Genre: draama

Alkuperäinen nimi: *Whale Rider*

Ikäraja: K7

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu alakoulun 3.-6. -luokille.

Oppimateriaalin teemoja: perinteiden merkitys, sukupuoliroolit ja niiden kyseenalaistaminen, kasvaminen ja itsenäistyminen

SYNOPSIS

Valasratsastaja kertoo Paikea-tytön (Castle-Hughes) ja samalla hänen perheensä kohtaloista. Tyttö syntyy kylänvanhimman, Koron (Paratene), esikoispojan esikoiseksi, josta odotetaan rapistuvan, autioituvan kylän pelastajaa. Äiti ja kaksosveli kuolevat synnytyksessä, eikä tyttövauva kelpaa isoisän mielestä kylän johtajan tehtävään. Pain isä pakenee tilannetta, ja tyttö jää kuitenkin isovanhempien kasvatettavaksi. Hän saavuttaa isoisän kiintymyksen, mutta välit tulehtuvat, kun tyttö haluaisi tämän kouluttavan hänet johtajaksi. Lopulta Pai lunastaa paikkansa vaikuttavalla tavalla ja onnistuu yhdistämään kylän väen.

Ennen elokuvaa

1. Postikortteja Uudesta-Seelannista

Valasratsastaja perustuu vastikään suomeksikin ilmestyneeseen Witi Itimaeran romaaniin *The Whale Rider*. Sen tapahtumat sijoittuvat Uuden-Seelannin rannikolle Whangaraan, josta kirjailija itse on kotoisin. Elokuva on myös kuvattu siellä.

Tehkää mielikuvamatkoja Uuteen-Seelantiin: Selvittäkää, missä se on, miltä siellä näyttää ja miten siellä eletään. Paikallistakaa Whangara ja pyrkikää lähteiden avulla tutustumaan sikäläisiin oloihin. Ottakaa selvää, keitä ovat maorit.

Ideoikaa keräämienne tietojen pohjalta postikortteja, joissa tuotte esiin Uudelle-Seelannille ominaisia asioita. Kirjoittakaa kortit valmiiksi: millaisia terveisiä voisitte mielikuvamatkaltanne lähettää?

Elokuvan katsomisen jälkeen

2. Maorit ennen ja nyt

Maorien tiedetään asuttaneen Uutta-Seelantia ainakin useita satoja vuosia ennen kuin eurooppalaiset tutkimusmatkailijat ja merenkävijät pyrkivät saarille.

Eurooppalainen siirtomaapolitiikka on voimakkaasti vaikuttanut maorien elämään: varsinaisen siirtomaavalloituksen aikana 1800-luvulla maorien lukumäärä väheni 200 000:sta 42 000:een ja he joutuivat muun muassa luovuttamaan maata siirtolaisille. Heitä menehtyi sodissa ja siirtolaisten mukanaan tuomiin kulkutauteihin. 1900-luvulla maorien oloja on tuntuvasti parannettu, ja 1990-luvun alussa maoreja oli yli 300 000. Koko Uudessa-Seelannissa asukkaita on 3 640 000.

(Lähteenä on käytetty Risto Karin teosta *Historian ABC. Kaikkien aikojen valtiot*, Tammi 2002.)

a) Elokuvassa Paikean isoisä Koro yrittää löytää kansalleen johtajan, joka pelastaisi sen. Mitä Koro pelkää? Mikä nykymaoreja uhkaa?

b) Verratkaa maoreja tuntemiinne vähemmistökansoihin, esimerkiksi saamelaisiin Suomessa. Mitä yhteistä vähemmistökansojen elinoloissa ja elämäntavassa havaitsette?

3. Perinteiden merkitys

a) Mitä maoreille tyypillisiä taitoja, tapoja ja uskomuksia elokuvasta jäi mieleen?

(Tervehtiminen neniä hieromalla, eri tilanteisiin sopivat laulut, taisteluperinne, tarina esi-isä Paikeasta, koristeelliset puuveistokset...)

Mikä on tällaisten perinteiden merkitys yhteisön, tässä tapauksessa kylän väen, kannalta?

b) Pohtikaa, mitkä olisivat sellaisia suomalaisille tyypillisiä tapoja, joita muualta tuleva voisi pitää omaperäisinä ja nimenomaan suomalaisina. Mistä nämä tavat opitaan? Millaista perimätietoa – taitoja, tapoja, uskomuksia, tarinoita – olette oppineet muilta ikäisiltänne, vanhemmiltanne, isovanhemmiltanne? Mikä on koulun rooli perinteen siirtämisessä? Entä tiedotusvälineiden?

(Elokuvan kyläyhteisössä opettaja näyttää ottaneen asiakseen vanhojen perinteiden, esimerkiksi tanssien ja laulujen, opettamisen. Koron näkökulmasta koulussa tehty työ ei kuitenkaan tunnu riittävän. Vaikuttaa siltä, että perinteillä ei ole suurta merkitystä monissa perheissäkään.)

4. Elokuvan ihmissuhteita

Totta vai valhetta? Perustelkaa näkemyksenne elokuvan avulla.

- Koro rakastaa Paita.

(Koron ja Pain suhde joutuu koetukselle, kun Pai ei tottele Koroa. Koro taistelee velvollisuudentunnon ja syvän kiintymyksen välillä läpi elokuvan.)

- Porourangi, Pain isä, ajattelee vain itseään.

(Myös Porourangi kokee Koron vaatimukset mahdottomiksi. Hän ei pidä itseään Koron kaipaamana profeettana, vaan haluaa toteuttaa itseään muulla tavalla. Hän ei kuitenkaan ole hylännyt perhettään.)

- Rawiri, Pain setä, on onneton.

(Rawirikin on kärsinyt Koron asenteista. Hän on perheen toinen poika, jonka monia perinteisiä taitoja ei tunnuta pitävän erityisessä arvossa. Ehkä siksi hän on ajautunut tyhjäntoimittajaksi – jolla kuitenkin lopulta on selkärankaa.)

- Nanny, Pain isoäiti, on alistunut Koron tahtoon.

(Nannyn vastarinta on hiljaista. Hän tasapainottelee ja taktikoi päästäkseen omiin tavoitteisiinsa: joissain tilanteissa hän asettuu ainakin näennäisesti Koron tueksi, joissain pitää oman päänsä. Nanny vaikuttaa vahvalta naiselta, sellaiselta, joka pitää perheensä pystyssä.)

5. Tyttöjen jutut ja poikien jutut

Tehkää pareittain listoja

a) tytöille/naisille sopivista ja sopimattomista asioista sekä pojille/miehille sopivista ja sopimattomista asioista elokuvan maailmassa

b) tytöille/naisille sopivista ja sopimattomista asioista sekä pojille/miehille sopivista ja sopimattomista asioista omassa elämänpiirissänne.

Vertailkaa a-kohdassa tekemiänne listoja yhdessä. Pohtikaa, mistä käsitykset naisten ja miesten mahdollisuuksista ovat elokuvan kuvaamassa yhteisössä syntyneet. Miten käsityksiä voisi muuttaa? Miten Pai yrittää vaikuttaa isoisäänsä ja tämän asenteisiin?

Muodostakaa kahden parin ryhmiä ja pyrkikää kyseenalaistamaan b-kohdassa tekemiänne listoja. Perustelkaa näkemyksiänne.

6. Sukupuita

a) Piirtäkää omat sukupuuinne. Merkitkää niihin itsenne ja sisarustenne lisäksi ainakin vanhempanne, heidän sisaruksensa ja isovanhempanne. Kotiväkeä haastattelemalla pääsette ehkä vielä kauemmas menneisyyteen. Katselkaa sukupuita kotona ja keskustelkaa niissä esiintyvistä henkilöistä. Millaisia muistoja heihin liittyy? Esitelkää sukupuita myös koulussa.

b) Laatikaa puheenvuoroja, joissa Pain tapaam esittelette sukunne tai tuttavapiirinne tärkeän henkilön.

7. Hyviä ja huonoja johtajia

a) Millainen on hyvä johtaja Koron mukaan? Entä Pain mukaan? Kumman kanta elokuvassa voittaa? Miksi?

b) Mitä mieltä olette Koron päällikkökoulusta, esimerkiksi opetuksen sisällöistä ja työtavoista?

c) Suunnitelkaa meidän tarpeisiimme sopiva johtajakoulu. Mitä tietoja ja taitoja siellä opetettaisiin? Millä tavoin? Kuka kelpaisi opettajaksi? Ketkä pääsisivät oppilaisiksi?

8. Esineet tukevat tarinaa

Elokuvassa on monta esinettä, joita näytetään katsojalle tarkasti tai toistuvasti. Pohtikaa, mitä katsojalle kerrotaan

a) *wakalla*, Porourangin kesken jääneellä veneellä
(Keskeneräinen vene kertoo kylän autioitumisesta ja perinteiden merkityksen pienemisestä; valmis vene on kylänväen yhdistymisen symboli.)

b) *reiputalla*, Koron kaulassa roikkuvalla valaan hampaalla

(Hammas on vallan symboli – se kuuluu johtajalle ja sen voi saada vai johtajaksi sopiva. Toinen vallan symboli on Koron kävelykeppi, joka huuhtoutuu laskuveden mukana mereen valaiden ajaututtua rannalle. Koro menettää molemmat vallan merkit.)

c) *taiahalla*, maorien taistelusaavalla

(Sauvan kieltämällä Koro yrittää konkreettisesti estää Pailta pääsyn päällikkökoulutukseen. Pai löytää kuitenkin kiertotien ja osoittaa, että sauvan hallitseminen – miksei siis myös yhteisön - on tytöllekin mahdollista.)

d. köydellä, jota Koro käyttää moottoria korjatessaan.

(Köysi ennustaa Pain onnistumisen jo varhaisessa vaiheessa: Koro kertoo köyden säikeiden edustavan esi-isiä, jotka yhdessä ovat vahvoja, kuten köysikin. Köysi kuitenkin katkeaa, ja Koron etsiessä uutta tilalle Pai onnistuu korjaamaan katkenneen köyden ja koko moottorin.)

9. Valaat

Rakentakaa koulun käytävään tai luokkaan valaita esittelevä näyttely. Sopikaa yhdessä, mihin valaslajiin kukin luokassa perehtyy ja huolehtikaa, että esitellyksi tulee erilaisia valaita, niin hammas- kuin hetulavalaitakin, eri puolilla maapalloa eläviä lajeja, isoja ja pieniä, tuttuja ja tuntemattomia. Suunnitelkaa yhdessä myös esitystapaa: millaisia kuvia, mitä tietoja eri lajeista ainakin tarvitaan.

Yrittäkää tietoja etsiessänne miettiä vastauksia myös seuraaviin kysymyksiin:
– Miksi whangaralaisten pyhä eläin on juuri valas?

– Mikä valaslaji esiintyy elokuvassa?
(Esiintymistietojen ja ulkoisten tuntomerkkien perusteella kyseessä lienee mustavalas.)

– Mikä saa valasjoukon ajautumaan rannalle?
– Millaiset mahdollisuudet ihmisillä todellisuudessa on pelastaa rannoille ajautuneita valaita?

– Ovatko ihmiset valaille enemmän uhka vai elokuvan kyläläisten tapaam apu?

Materiaalin on laatinut äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori Minna Hautaniemi.
Materiaalin on tuottanut Koulukinoyhdistys.